

ટ્રેક નં. ૨ : પૂજ્ય શ્રી કુંદકુંદાચાર્યદેવ તથા તેમની વાણી વિષે

* મહાવીર ભગવાનનું શાસન પ્રવર્તાવનાર સીમંધર ભગવાન પાસેથી સમયનો સાર લાવી આપણને પીરસનાર પૂજ્ય શ્રી કુંદકુંદાચાર્યદેવ વિષે સાંભળીએ પૂજ્ય બહેનશ્રીની તત્ત્વચર્યા.

* માંગલિક :

* ભક્તિ : પોન્નૂરધામના યોગી જોને, વ્હાલા રૂડા હાલ્યા જાય. એ.છઠ્ઠા સાતમાના હિંડોળે જોને મુનિ હિંચકા ખાય, આહા. મુનિ.

❀ બહેનશ્રી : મને સપનું આવ્યું હતું કે (કુંદકુંદાચાર્યદેવ સીમંધર ભગવાન પાસે ગયા હતા) કુંદકુંદાચાર્યે પછી અહીં આવીને ઉપદેશ દીધો. કેટલા શ્રાવકો-શ્રાવિકાઓ! કેટલા મુનિ થઈ ગયા! કેટલા શાસ્ત્રો! એમણે ઉપદેશ એવો દીધો. આચાર્ય હતા. એટલે એમનો ઉપદેશ એવો હતો. સાક્ષાત્ ભગવાન પાસેથી આવ્યા હતા. ભગવાન આમ કહે છે. સીમંધર ભગવાન પાસે મહાવિદેહમાં ગયા હતા સાક્ષાત્. ત્યારે અમે પણ ત્યાં હતા.

❀ બહેનશ્રી : મહાવિદેહની યાત્રા કરી. ત્યારે મહાવિદેહમાં આચાર્ય દેખાણા. પાછા કેવા સમર્થ ? એ એલાચાર્ય. પરમ વૈરાગી. પાછા કેવા ? સર્વાર્થસિદ્ધિના દેવ કેવડા હોય ? કેવા નાનકડા મુનિ એ ? સર્વાર્થસિદ્ધિના દેવ ત્યાં કાંઈ સીધા જતા નથી. ભલે નાનકડા દેવ પણ દેખાવડા હોય ને નાનકડા ય હોય. આશ્ચર્યકારી હોય. આવા કાળમાં કુંદકુંદાચાર્યદેવ મહાવિદેહક્ષેત્રમાં ગયા હતા. શાસ્ત્ર રચ્યા. એવા કોઈ મંગલકારી મુનિરાજ છે. અને આટલા વર્ષે પાછા ગુરુદેવ જાગ્યા. શાસ્ત્રના રહસ્ય ખોલનારા. એની હાજરીમાં (ગુરુદેવ હતા.) કુંદકુંદાચાર્યદેવની હાજરીમાં ગુરુદેવ હતા. ઈ પાછા આટલા વર્ષો (પછી જાગ્યા) ભગવાનની દિવ્યધ્વનિમાં આવ્યું કે આ રાજકુમાર ધર્મ પ્રવર્તાવશે. કુંદકુંદાચાર્યની હાજરીમાં હતા. કુંદકુંદાચાર્યને ખ્યાલ હતો કે આ રાજકુમાર અહીંયા આવવાના છે. પ્રભાવના થવાની છે.

ગુરુદેવ ધર્મની પ્રભાવના કરશે.

* પ્રશ્ન : કુંદકુંદાચાર્યદેવકો આનંદકા અનુભવ હુઆ હોગા વો આઠ દિવસ?

● ઉત્તર : એ આઠ દિવસ એમને તો ભગવાન મળી ગયા. એમનું શરીર જુદું. વિદેહક્ષેત્રનું શરીર જુદું, એના સંયમ જુદા. એની મુનિદશા. મુનિદશા તો અંતરમાંથી પાળવાની છે. પણ એમનું શરીર કેવડું? પાંચસો ધનુષ્યનું શરીર ત્યાં તો મહાવિદેહક્ષેત્રમાં. તો કેવડા મોટા શરીર હોય. એ બધા સાથે એમની મુનિદશા પાળવી તેથી ત્યાં આઠ દિવસથી વધારે રહેવું મુશ્કેલ પડે. દેવો પોતે જ તેમને પાછા લાવીને મૂકી ગયા એમ કહે છે. બધાના કેવડા મોટા શરીર હોય? આનું તો નાના બાળક જેવું શરીર. એમ કહે છે. ચારિત્રદશા, મુનિની-દશા છે ને! ઝાઝુ રહેવું મુશ્કેલ થઈ પડે. આહાર-પાણી મુશ્કેલવાળો કહેવાય. તેઓ તો બધાની સામે નાના બાળક જેવડા લાગે.

જી બહેનશ્રી : મુનિ છે અંદરમાં તો છઠ્ઠે સાતમે ગુણસ્થાને ઝૂલે છે. પંચમહાવ્રતનું પાલન કરવું મુશ્કેલ પડે. એમને આહારનું પાચન થવું મુશ્કેલ પડે એવા શરીર હોય એને.

* પ્રશ્ન : કુંદકુંદાચાર્યે ત્યાં બીજા મુનિઓ સાથે ચર્ચા કરી ?

● ઉત્તર : સમોસરણમાં ચર્ચા-પ્રશ્ન કરવાનું કંઈ બનતું નથી. ચર્ચા પ્રશ્ન કરે ભગવાનની દિવ્યધ્વનિનો કાળ હોય ત્યારે.

* પ્રશ્ન : ભાષા તો અહીંની જુદી, ત્યાંની જુદી, કઈ ?

● ઉત્તર : ભાષા જુદી એટલે આર્ય ભાષા હોય. ભાષા અમુક જાતની જ હોય. જે અમુક જાતની ભાષા છે કે આટલી આર્યભાષા. આટલી અનાર્ય ભાષા. ભાષા ત્યાં આર્યભાષા હોય. સમોસરણમાં આ બધી ભાષા. આ હિન્દી, ગુજરાતી બધી આર્ય ભાષા છે. આર્ય ભાષા હોય. અનાર્યભાષા ન હોય. સંસ્કૃત શાસ્ત્રભાષા, માગધી આ બધી બોલવાની ભાષા બધી આર્ય ભાષા છે. એ આર્ય ભાષા બધી મહાવિદેહક્ષેત્રમાં હોય. ભગવાનનો ઉપદેશ કોઈ જુદો જ હોય. એ

તો દિવ્યધ્વનિમાં કોઈ એકાક્ષરી ધ્વનિ—જુદી જાતનો ઉપદેશ હોય. દિવ્યધ્વનિમાં ચર્ચા, ઉપદેશ બધી ભેદવાળી ભાષા ન હોય. ક્ષયોપશમ જ્ઞાનમાંથી નીકળેલી ભાષા હોય એ બધી ભેદવાળી છે બાકી આર્યભાષા હોય. ભગવાનની ભાષા વીતરાગી કેવળજ્ઞાનીના મુખમાંથી નીકળેલી દિવ્યધ્વનિ અંદર અનંત રહસ્યવાળી હોય. ભેદ ન પડતા ભગવાનની દિવ્યધ્વનિ જુદી જાતની હોય. ભગવાનના ઉપદેશની આ શૈલી જુદી.

* પ્રશ્ન : પોણી સેકંડથી વધારે ઉંઘ ન હોય તો (કુંદકુંદાચાર્યદેવ) કઈ રીતે(ત્યાં આવ્યા?)

● ઉત્તર : મુનિ તો છદ્દે-સાતમે ઝૂલતા હોય છે. અંતર્મુહૂર્તે અંતર્મુહૂર્તે ક્ષયોપશમ જાગૃત થાય.

❁ બહેનશ્રી : ‘દર્શાવું એકત્વ વિભક્ત એ આત્મતણા નિજ વિભવથી, દર્શાવું તો કરજો પ્રમાણ. ન દોષ ગ્રહ સ્ખલના કદી’. આત્માના વૈભવથી હું બતાવીશ. આત્માની સ્વાનુભૂતિ મને જે પ્રગટ થઈ છે તેનાથી હું બતાવીશ તો હે (કુંદકુંદાચાર્યદેવ કહે છે) શ્રોતાજનો ! પ્રમાણ કરજો. છલ ગ્રહણ નહીં કરતા. હું એકત્વ વિભક્ત આત્માનું સ્વરૂપ બતાવીશ. પોતામાં એકત્વ અને પરથી વિભક્ત. આ શરીરથી જુદો ને વિભાવ પર્યાયથી જુદો અને પોતામાં એકત્વ, પોતાના જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર અનંતગુણો સાથે એકત્વ અને પરથી વિભક્ત.

* પ્રશ્ન : ‘સિદ્ધને હું તારા આત્મામાં સ્થાપું છું’ એમ કુંદકુંદાચાર્યદેવ કહે છે. ‘હું સિદ્ધને તારા આત્મામાં સ્થાપું છું. એટલે પર્યાયમાં કે દ્રવ્યમાં?

● ઉત્તર : ‘હું સિદ્ધ છું’ એમ તને સમજાવ્યું છે. ‘હું સિદ્ધ છું’ એમ ગ્રહણ કર. ‘હું સ્થાપના કરું છું’ તારામાં. ‘તું સિદ્ધ છો.’ એમ તારામાં સ્થાપન કરું છું. પહેલા ‘હું સિદ્ધ છું’ એમ ગ્રહણ કર. ‘હું સિદ્ધ છું’ એમ ગ્રહણ કર. હું સ્થાપના એમ કરું છું કે ‘હું સિદ્ધ છું’.

‘તું સિદ્ધ છો’ એમ સ્થાપન કરું છું તે ગ્રહણ કર કે ‘હું સિદ્ધ

છું’ એમ દ્રવ્ય ગ્રહણ કર. પર્યાય ઉપરથી દૃષ્ટિ છોડી દે. ‘હું સિદ્ધ છું’ એમ ગ્રહણ કર. દ્રવ્યદૃષ્ટિ કર તો માર્ગ સાચો પકડાશે. સિદ્ધતાનું લક્ષ રાખ. પર્યાય ઉપરથી દૃષ્ટિ છોડી દે. ‘હું સિદ્ધ છું’ એમ ગ્રહણ કરી લે. એમ દ્રવ્યદૃષ્ટિ કરાવે છે. દ્રવ્ય ઉપર દૃષ્ટિ કર. એનું સ્થાપન કર. એટલે દ્રવ્ય ઉપર દૃષ્ટિ કર.

* પ્રશ્ન : દ્રવ્ય ઉપર દૃષ્ટિ કરવાનું કહે છે ? (કુંદકુંદાચાર્યદેવ)

● ઉત્તર : હા, એમ ગ્રહણ કર. ‘દ્રવ્યથી સિદ્ધ છું’ એમ ગ્રહણ કર. દ્રવ્ય ઉપર દૃષ્ટિ કર. છોડી દે બધી દૃષ્ટિ પર્યાયની, વિભાવની એ બસ! છોડી દે. ‘હું સિદ્ધ છું’ એમ ગ્રહણ કરી લે.

* પ્રશ્ન : એક ગાથામાં બધું જ કહ્યું છે.(કુંદકુંદાચાર્ય) બહુ જ પાચો છે.

● ઉત્તર : પાચો છે.

જી બહેનશ્રી : આચાર્ય દેવ કહે છે ને કે ‘હું એક શુદ્ધ સદા અરૂપી, જ્ઞાનદર્શનમય બરે, કંઈ અન્ય તે મારું જરી, પરમાણુ માત્ર નથી અરે’, હું એક શુદ્ધ-શુદ્ધતાથી ભરેલો, હું અરૂપી આત્મા. પુદ્ગલના વર્ણ, સ્પર્શ, રસ, ગંધ આત્મામાં નથી. આત્મા એનાથી અત્યંત જુદો છે. એવા આત્માને ઓળખો. જ્ઞાન-દર્શનથી ભરેલો. જ્ઞાયક તત્ત્વ આપું. સંપૂર્ણ ચૈતન્ય તત્ત્વ છે એને ઓળખો. અહીંયા અપૂર્ણતા દેખાય છે એ વિભાવને લઈને અપૂર્ણતા દેખાય છે. બાકી પરિપૂર્ણ-પૂર્ણ સ્વભાવ આત્મા છે. એક પરમાણુ સાથે એને સંબંધ નથી. એ પોતે પોતામાં જ અનંતી સંપદાથી ભરેલો છે. બધો પ્રતાપ—સંપદા અનંતી આત્મામાં ભરેલી છે. એ સંપદા કેમ પ્રગટ થાય એની રુચિ આગળ વધારવાની છે. એ કેવી રીતે પ્રગટ થાય? એનો અભ્યાસ, એનું લઢણ, એનો વિચાર, એનું વાંચન, એ કરવાનું છે એની મહિમા-વિભાવથી રુચિ છૂટીને આત્મા તરફ રુચિ જાય એ કરવાનું છે. ગુરુદેવે એ બતાવ્યું છે. આત્મા તત્ત્વ કોઈ અલૌકિક છે. આચાર્યએ તો આખો માર્ગ પ્રકાશ્યો છે. શાસ્ત્રમાં ખૂબ ભરી દીધું છે.

આત્મા કોઈ અલૌકિક અનુપમ વસ્તુ છે. ચૈતન્યરસ. ચૈતન્યદેવ. આચાર્યદેવ કહે છે ક્ષાર રસથી ભરેલી મીઠાની ગાંગડી એ તો ક્ષારરસની હોય. સાકરની ગાંગડી સાકરરસથી ભરેલી છે. આખો આત્મા ચૈતન્યતાથી, જ્ઞાયકતાથી, અનંતતાથી ભરેલો છે એને ઓળખવો. બધાથી ન્યારો ચૈતન્યદેવ બિરાજે છે. પોતાનો દેવ પોતાની પાસે છે એને ઓળખી લે. દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રને હૃદયમાં રાખી અને એ જે કહે છે, એના સાનિધ્યથી, એની મહિમાથી આત્માને લક્ષમાં રાખીને પ્રગટ કરવો.

* પ્રશ્ન : હું પ્રમત્ત અપ્રમત્ત નથી એક જ્ઞાયકભાવ છું. (એમાં આચાર્યદેવ શું કહે છે?)

● ઉત્તર : હું પ્રમત્તેય નથી, અપ્રમત્તેય નથી. હું એક જ્ઞાયકભાવ છું. આચાર્યદેવ બતાવે છે. છઠ્ઠે સાતમે ઝૂલતા હતા. મુનિરાજ કુંદકુંદ આચાર્ય કહે છે પ્રમત્તદશા કે અપ્રમત્ત દશા એ બેય દશા તો મારી નથી. હું તો એક જ્ઞાયક છું. બેય પર્યાયના ભેદો છે. દૃષ્ટિ તો અહીંયા કરવાની છે. આચાર્યદેવ સમ્યગ્દર્શનની ભૂમિકા એનાથી આગળ ગયા. ચારિત્રદશા ભૂમિકા મુનિની દશામાં છે કે છઠ્ઠે સાતમે ગુણસ્થાને વારંવાર એમને સ્વાનુભૂતિ પ્રગટ થાય છે. નિર્વિકલ્પ દશા એ મુનિરાજને કુંદકુંદાચાર્યદેવને—જે મુનિરાજ હોય એમને—છઠ્ઠે સાતમે ગુણસ્થાને હોય એને વારંવાર અંતર્મુહૂર્તના કાળમાં ક્ષણ ક્ષણમાં સ્વાનુભૂતિ પ્રગટ થાય છે. ક્ષણ ક્ષણમાં ક્ષણે અંતર આવે, ક્ષણે બહાર આવે. ક્ષણ અંતરમાં જાય, ક્ષણે બહાર આવે, બહાર આવે ત્યારે વિચારો શુભના જ આવે છે કે શાસ્ત્રો લખવાના, કે દેવના, ગુરુના.

* પ્રશ્ન : એ બધાને વિકલ્પ કહેવાય ?

● ઉત્તર : બહાર આવે એ વિકલ્પ છે. જે શુભભાવો આવે એ વિકલ્પ છે અને અંતરમાં જાય વિકલ્પ છૂટીને નિર્વિકલ્પ દશા. વિકલ્પ છૂટી જાય. અંતરમાં નિર્વિકલ્પદશા થાય. કાંઈ વિકલ્પ રહે નહીં.